

Banky a očekávaný vývoj v České republice a Evropské unii

Jan Krajíček¹

Abstrakt

Cílem je zhodnotit očekávaný vývoj, který se dá předpokládat v zemích Evropské unie (EU) a následně i v České republice v souladu s konsolidací bankovního sektoru a přijímáním nových opatření. Předmětem zkoumání jsou především změny, které vyplynou z aplikace BASEL II a opatření k přeshraničním platbám, tzv. Europlatby a srovnání poplatků za ně s poplatky v mezibankovním platebním styku.

Klíčová slova

Audit; Audit externí; Audit interní; BASEL II; Europlatba; Hospodářská soutěž; Platební styk mezibankovní; Platební styk přeshraniční; Platební styk tuzemský; Riziko; Riziko tržní; Vnitřní pravidla.

1. Úvod do problematiky

Rozhodující pro další vývoj bankovního sektoru jsou dvě oblasti, které mají sílu rozhodnout o směřování a dalším vývoji v bankovním sektoru. Nejedná se pouze o krátkodobé dopady, ale o rozhodnutí které jsou strategického charakteru. Obě opatření, která jsou přijímána mají různou míru dopadu na bankovní sektor v jeho struktuře.

Jedná se dvě následující rozhodnutí jejichž dopady budu dále analyzovat.

1.1 Nařízení EU 2560/2001 o přeshraničních platbách v EUR (Europlatby)

Nařízení stanoví, že banky nesmějí účtovat svým klientům vyšší poplatky za bankovní převody v mezibankovním přeshraničním styku (v rámci EU) poplatky v tuzemském platebním styku. Nařízení se vztahuje na tzv. menší platby tj. platby do 12 500,- EUR s tím, že je připravováno zvýšení tohoto limitu na 15 000,- EUR.

V České republice (ČR) oznámila bankovní asociace (BA), že banky nemají zatím zájem toto nařízení prozatím aplikovat. Konečný termín pro jeho aplikaci je však spojen se zavedením EUR v ČR.

1.2 BASEL II

Hlavní důraz BASEL II klade na nové pojetí měření rizik a na podporu zlepšení jeho měření v bankách. Na základě efektivnějšího řízení rizik mohou banky lépe využívat vlastní kapitál k jejich pokrytí. Rozhodující rozdíl proti BASEL I je nejen v postupech, které mohou banky zvolit pro výpočet rizika, ale v možnosti zahrnutí operačního rizika.

Základné výhody a cíle je možno shrnout následovně:

- Zkvalitnění procesu řízení rizik a posílení odpovědnosti managementu s tím, že řízení rizik bude v souladu s kvalitativními opatřeními Centrální banky, které upravují požadavky na řízení rizika. Vydány jsou opatření pro řízení úvěrového a tržního rizika

---

¹ Ing. Jan Krajíček, Masarykova Univerzita Brno, Ekonomicko-správní fakulta, Lipová 41a, 659 79 Brno

a očekávají se obdobná pravidla pro řízení operačního rizika, vnitřního řídicího a kontrolního systému.

- Citlivější a současně náročnější přístup k riziku ve vztahu k používaným metodám, společně se zahrnutím dosud nezohledňovaných rizika (zejména operačního rizika).
- Uplatnění kapitálové regulace operačního rizika spojené se zvýšenou pozorností a tlakem na kvalitu řízení a kontrolu operačního rizika bankami, které má napomoci k jeho omezení a lepšímu zajištění se bank proti němu.
- Přesnější zohlednění rizikovosti úvěrového portfolia k požadované výši kapitálu.
- Konvergence interních systému řízení a měření rizik bankami s regulativními pravidly.
- Posílení tržní disciplíny a transparentnosti jako reakce na zpřísněné požadavky na výkaznictví a uveřejňování informací.
- Rozšíření působnosti BASEL II, tak aby nezahrnovala pouze riziko banky samotné, ale i riziko mateřských a dceřinných společností – celá bankovní skupina.
- Využití interních ratingových modelů, které si banky zpracují.
- Možnost využít výsledků externích ratingových společností a agentur.

Krom samotného uplatnění BASEL II se uplatňuje i jednotná bankovní licence, která je promítnuta do jeho rozšířené působnosti.

Jednotná bankovní licence v zásadě znamená, že licence udělená k bankovní činnosti v jednom ze států Evropské unie je platná i v ostatních státech.

2. Přípravenost bankovního sektoru

2.1 Nařízení EU 2560/2001 o přeshraničních platbách v EUR (Europlatby)

Realizace nařízení k Europlatbám není pro banky zásadním problémem. Rozlišení o jaké druhy plateb se jedná není pro bankovní systémy problémem, stejně tak jako nastavení poplatků za jednotlivé platby ve vazbě na jeho výši a směřování.

Co však znamená uplatnění Europlateb v praktické poplatkové politice bank.

V přeshraničním mezibankovním platebním styku jsou náklady, které nemohou banky zcela ovlivnit a to jsou náklady spojené se SWIFT-em a na vedení korespondenčních účtů. V zásadě je možno konstatovat, že míra citlivosti, kterou vyjadřují náklady na jednu platbu v mezibankovním přeshraničním platebním styku je 1,5 – 2,- EUR.

V tuzemském mezibankovním platebním styku jsou tyto náklady pochopitelně nižší, v ČR jsou např. nižší než 1,- Kč (0,03 EUR).

Podíl počtu Europlateb na celkových počtech plateb v bankách přesahuje 90% všech položek platebního styku které banky realizují.

Platební styk mezi účty klientů v bance je pro banku pochopitelně za minimální náklady a současně neklade žádné požadavky na řízení likvidity banky – převody mezi účty klientů v bance jsou ve vztahu k likviditě neutrální. Velké banky mají velké počty klientů a tím mají značnou konkurenční výhodu, kdy převody mezi jejich účty realizují s minimálními náklady.

Banky jsou však nařízením vyzvány aby uplatnily vyšší ceny za položky platebního styku. Je možné, že některé banky s cílem uplatnit se na trhu budou za položku mezibankovního platebního styku účtovat nižší ceny, i pod mírou citlivosti. Tato cenová politika se dá očekávat zejména u menších bank, které ji uplatní, aby alespoň trochu omezili konkurenční výhodu velkých bank s velkými počty klientů. Dá se rovněž předpokládat, že do svých cen tyto banky mohou promítnout vyšší počty tuzemských plateb v porovnání s přeshraničními. Velkým bankám však nic nebrání uplatnit stejnou poplatkovou politiku a tím ještě více ztížit prostor menším bankám pro jejich uplatnění. Jejich podíly tuzemského platebního styku v porovnání s přeshraničním mohou být i vyšší než u menších bank.

Velké banky tak získávají oproti menším a lokálním bankám významnou konkurenční výhodu.

2.2 BASEL II

Zde již není situace tak jednoznačná. V současné době jsou významné diskuse zejména mezi EU a USA o uplatnění BASEL II, kdy zejména ze strany USA jsou významné tlaky proti aplikaci BASEL II.

Situace není jednoznačná ani v zemích EU. Dopady aplikace BASEL II tak jak si ji banky již propočítaly znamenají pro ně v určitých případech tlak na tvorbu rezerv a opravných položek, vlastní kapitál a na místo zisku vykazování ztrát. Pro banky se také stávají mnohem zajímavějšími velcí klienti u nichž jsou zejména tržní rizika mnohem menší než u ostatních kategorií klientů. Stejný dopad bude mít i financování klientů s vysoce dominantním až monopolním postavením na trhu. Zde nebude hlavním problémem pouze jejich refinancování za velmi nízké úrokové sazby, které se promítne i do kapitálových trhů, ale značné objemy úvěry vůči těmto kategoriím klientů se mohou negativně odrazit v nabídce úvěrů ostatním kategoriím klientů.

Opět zde platí stejné předpoklady jaké jsou uvedeny u Europlateb. Zatímco velké banky bez problému zavedou všechna potřebná opatření vyplývající z BASEL II, dá se předpokládat, že s jejich aplikací budou mít problém zejména banky malé a střední velikosti, které nemají velkého vlastníka od něhož mohou systémy převzít. Tyto banky nebudou mít dostatek prostředků na vlastní vývoj a nakoupení systému hodnotících klienty tak aby vyhovovali těmto podmínkám a budou muset využívat externích auditů. Jejichž využití pochopitelně prodrazí celý úvěro proces. Jinou možností bude, že budou dále postupovat dle BASEL I a oproti velkým bankám budou mít vyšší kapitálové nároky ve vztahu k poskytnutým úvěrům.

Rizikům dopadů Europlateb a BASEL II do bankovního sektoru se budu více věnovat ve SWOT analýze.

3. Analýza dopadu do bankovního sektoru

V úvodu jsem se snažil definovat obsah obou rozhodující oblastí, které mají silný vliv na bankovní sektor a jeho strukturu. V následující analýze budu analyzovat s využitím SWOT analýzy jaké dopady se dají předpokládat. Je v zásadě nesprávné pokud se používají pouze buď pozitivní nebo negativní hodnocení. Správná diskuse, která využije výsledků analýzy a promítne se do dalších postupů a jsou z ní vyvedeny závěry, které se promítnou do zlepšení.

Jedná se dvě následující rozhodnutí jejichž dopady budu dále analyzovat.

3.1 Nařízení EU 2560/2001 o přeshraničních platbách v EUR (Europlatby) – SWOT analýza

„S“ Strengths - Silné stránky.

- Zjednodušení poplatků za hladké platby.
- Vyšší poplatky za tuzemské mezibankovní platby a s tím spojený vyšší zisk z neutrálních obchodů.
- Získání nových klientů u velkých bank, které mají velký počet klientů. Tyto banky využijí konkurenční výhody, které jim jejich klienti skýtají.

„W“ Weakness - Slabé stránky.

- Nárůst poplatků ze strany klientů a s tím spojené možnosti odchodů klientů.
- Pokles počtu klientů menších a středních bank, jejich přechodem k velkým bankám. Toto riziko se týká především těch bankovních klientů, kteří banku potřebují pouze pro platební styk a nemají úvěrové potřeby.

„O“ Opportunities – Příležitosti.

- Pro velké banky příležitost k další expanzi a růstu.
- Nové marketingové možnosti, kdy vzhledem k očekávaným vyšším cenám za mezibankovní převody jsou větší možnosti k cenovým úpravám pro vybrané skupiny klientů.
- Tlak na změnu systémů na mezibankovní převody. Zejména lze vyzorovat rostoucí požadavky na vznik clearingových center, zejména ve státech EU 15, u nichž mezibankovní platby jsou historicky realizovány korespondenčně prostřednictvím SWIFT-u.

„T“ Threats – Hrozby.

- Omezení konkurence mezi bankami.
- Zvětšování velikosti velkých bank.
- Likvidace menších bank.
- Tlak klientů a státních orgánů na snižování poplatků.

3.2 BASEL II – SWOT analýza

„S“ Strengths - Silné stránky.

- Zvýšený důraz na ocenění rizika.
- S oceněním rizika je spojen požadavek na vlastní kapitál bank.
- Ochrana vkladatelů před riziky vyplývajícími z činnosti banky, zejména v důsledku hodnocení tržního a operačního rizika.
- Průhlednější metody hodnocení klientů.

„W“ Weakness - Slabé stránky.

- Banky si mohou sami stanovit postupy pro hodnocení klientů.
- Možné snížení vlastní kapitálu zejména u velkých bank, nebo jeho využití na expanzi a likvidaci konkurence.
- Možné zneužití ke konkurenčním boji.

„O“ Opportunities – Příležitosti.

- Lepší hodnocení klientů.
- Konkurence mezi velkými bankami.

„T“ Threats – Hrozby.

- BASEL II umožňuje zkreslování výše rizik, tvorby rezerv a opravných položek zejména u velkých bank s cílem zvýšit zisk a snížit rezervy a opravné položky a realizovat možné kapitálové úspory.
- Omezení až vyloučení konkurence ze strany menších bank.

4. Závěrečné hodnocení

Dopady Europlateb a BASEL II není možno hodnotit pouze černobíle. Na jedné straně mají svůj přínos ve zkvalitnění bankovních služeb pro jejich klienty, lepší hodnocení rizika, které jsou s bankovním podnikáním spojeny. Na druhé straně jsou však dopady, které jsou zatím málo analyzovány. Zejména negativní dopady do konkurenčního prostředí v bankovním sektoru a postupné omezení malých bank se negativně projeví v politice bank vůči jejím klientům.

Za rozhodující pro další politiku bank a následně i centrální banky považují správné vyhodnocení všech dopadů, které realizace opatření přinese. Dle mého názoru nelze hodnotit pouze z pohledu teoretického, ale nutno vnést i pohled praktický, tzn. především analyzovat jaké kroky podnikatelská sféra podnikne k tomu aby z dobrých myšlenek, které mají většinou naprosto jiný cíl využila co nejvíce k vlastnímu prospěchu.

Z analýzy Europlateb a BASEL II vyplývají následující závěry:

- Jedná se o velmi dobré myšlenky.
- Není vhodné přeceňovat jak pozitivní tak negativní dopady Europlateb a BASEL II.
- Z jejich analýzy je zřejmé že autoři:
  - podleli výhradně teoretickému přístupu
  - před jejich vyhlášením nebyly dostatečně analyzovány možné reakce bankovního sektoru
  - podnikatelský bankovní sektor složený ze zástupců velkých bank velmi rychle analyzoval jaké výhody mu aplikace jak Europlateb, tak BASEL II přinese.
- Pokud by náklady spojené s mezibankovními platbami a tlak klientů zrychlili požadavky na vybudování jednoho clearingového centra, resp. národních clearingových center, které by byly propojeny do jednoho evropského clearingového centra, které by realizovalo převody mezi bankami jednotlivých států EU bylo by to možno považovat za významný krok k evropské integraci a využití možnosti které poskytuje.

Literatura

- [1] BRUCKNER, B.: *BASEL II*. 1. vyd. Wien; Manzsche Wien, 2003. 93 stran.
ISBN 6-76487-323-4

Summary

Banks and expected evolution in the Czech Republic and European Union

The article is devoted to the problem over boarder banking payment (FX) and BASEL II and his impact to banking sector. Problem is in economic competitions between banks. Specialty access is analysis subjective criteria for over board payment, BASEL II and his efficiency.